جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخى مەجمۇئەسى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى

3

مىللەتلەر نەشرىياتى

بېيجىڭ

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى

3

ISBN7-105-07645-3

9 787105 076444 >

ISBN 7-105-07645-3/I · 1640

民文（维239）　定价：30.00元

جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخى مەجمۇئەسى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى

3

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى
مىللەتلەر ئەدەبىياتى تەتقىقات ئورنىنىڭ مەسئۇللۇقىدا يېزىلدى

باش مۇھەررىر : ليۇبىن

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر (ئىجرائىيە) :

ئىمىنجان ئەھمىدى ئۇتۇق

ئاپتورلار: ئىمىنجان ئەھمىدى ئۇتۇق

مۇھەممەتتۇردى مىرزىئەھمەت

ھەبىبۇللا ئابدۇسالام

شاۋكەت ئىبلاخۇن

مەھمۇتجان مۇھەممەت

مىللەتلەر نەشرىياتى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.co

مەسئۇل مۇھەررىر : ئەركىن ئابدۇقادىر
ئەخمەتجان ھوشۇر

ئابلىز ئەمەت
مەسئۇل كوررېكتور : خەيرىنىسا روزى
خۇدابەردى خېلىل

جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخى مەجمۇئەسى

ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى(3)

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى
مىللەتلەر ئەدەبىياتى تەتقىقات ئورنىنىڭ مەسئۇللۇقىدا يېزىلدى

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 - قورۇ
پوچتا نومۇرى :100013، تېلېفون نومۇرى : 64290862 _ 010
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى : دىشىن باسما زاۋۇتى
نەشرى : 2006-يىل4-ئايدا 1 - قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2006-يىل4 - ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 850×1168م م. 32كەسلەم
باسما تاۋىقى : 17.25
سانى : 2000 - 0001
باھاسى : 30.00 يۈەن

全国少数民族优秀图书出版资金资助项目

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔文学史.第3卷/新疆社科院民族文学研究所编著.—北京：民族出版社，2006.4
ISBN 7-105-07645-3

Ⅰ.维… Ⅱ.新… Ⅲ.①维吾尔族—少数民族文学：古典文学—文学史—中国—维吾尔语（中国少数民族语言）②维吾尔族—少数民族文学：现代文学—文学史—中国—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.Ⅰ207.915

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006) 第 034185 号

第3卷：依明江.艾合麦提 买买提吐尔地.米尔孜艾合买提
艾比布拉.阿布都沙拉木 肖开提.依拉洪
马合木提.买买提等编

责任编辑：艾尔肯.阿不都卡德尔 阿合买提江.吾守尔
责任校对：阿不力孜.艾买提，海仁沙.肉孜，胡达百尔地
封面设计：刘家峰

出版发行：民族出版社 http://www.e56.com.cn
社 址：北京市和平里北街14号 邮编：100013
电 话：010-64290862 (维文室)
印 刷：北京迪鑫印刷厂
版 次：2006年4月第1版 2006年4月北京第1次印刷
开 本：850毫米×1168毫米
印 张 17.25
印 数：0001-2000册
定 价：30.00元

«ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى» تەھرىر ھەيئىتى

ھەيئەت پەخرىي مۇدىرى:

ئىسمائىل تىلىۋالدى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسى

ھەيئەت مۇدىرلىرى:

ئابدۇرازاق تۆمۈر تەتقىقاتچى، ماگىستىر ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ليۇ بىن تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ھەيئەت ئەزالىرى:

ئابدۇشۈكۈر تۇردى تەتقىقاتچى

ليۇ كۈيلى تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

لاڭ يىڭ تەتقىقاتچى، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ئازاد رەھمىتۇللا سولتان پروفېسسور، دوكتور ئاسپىرانت يېتەكچىسى

ئالىمجان سابىت ئالىي مۇھەررىر

ئىمىنجان ئەھمىدى ئۇتۇق كاندىدات تەتقىقاتچى

ھەبىبۇللا ئابدۇسالام كاندىدات تەتقىقاتچى

مۇندەرىجە

ئۈنىنچى باب 19-ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى .... (1)

19-ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى توغرىسىدا ئومۇمىي بايان ... (1)
مۇھەممەد سادىق قەشقەرى .... (11)
قەلەندەر .... (18)
مىرھەسەن سەدائى .... (24)
خۇشھال غەرىبى .... (27)
ئەھمەد شاھ قاراقاشى .... (30)
قىسسۇرى .... (37)
ئۇيغۇر تەنقىدىي رېئالىستىك ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە
ئۇنىڭ تارىخىي ئەھمىيىتى .... (40)
ئابدۇرەھىم نىزارى .... (44)
نەۋرۇزئاخۇن زىيائى .... (71)
تۇردى نازىم غەرىبى .... (82)
ئىمىر ھۈسەيىن سەبۇرى .... (91)
موللا بىلال بىن موللا يۇسۇپ (نازىمى) .... (104)
سەئىد مۇھەممەد .... (113)
تەزكىرىچىلىك ۋە تارىخىي داستانچىلىق .... (117)
قاسىمى .... (122)
موللا ھاجى .... (122)
مۇھەممەد ئىۋەز قاراقاشى .... (123)
موللا مىرسالىھ قەشقەرى .... (123)
موللا نىياز (نىيازى) .... (124)

موللا ئىسمەتۇللا بىننى موللا نىئمەتۇللا مۆجىزى
(135) ....
ئاسى .... (140)
موللا شاكىر .... (145)
موللا قۇربان .... (150)
زاھىدئاخۇن پازىلباي .... (161)
19-ئەسىردە مەيدانغا كەلگەن ئەل ئەدەبىياتى نەمۇنىلىرى
(165) ....
خەلق داستانلىرى .... (165)
خەلق قوشاقلىرى .... (175)
لەتىپىلەر .... (184)
ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدىكى
ئەدىبلەر ۋە ئەسەرلەر .... (188)
مەھمۇد قارىي .... (190)
موللا سەئىدۇللا .... (193)
موللا ئەلى بىننى موللا ئىمىن .... (198)
موللا مۇسا سايرامى .... (201)
سابىرئاخۇن بىننى ئابدۇقادىر ناقىس .... (210)
تەجەللى .... (215)
مۇھەممەد رەسۇل شەۋقى .... (222)
ئابدۇللا شىرىپ ئوغلى خەستە .... (224)
نەسرىي ۋە تەرجىمە ئەدەبىي ئەسەرلەر .... (229)

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتى تارىخى

ئون بىرىنچى باب ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ يېڭى تارىخى

دەۋرى .... (235)

ئۇيغۇر هازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە دەۋر
ئالاھىدىلىكلىرى .... (235)
ئۇيغۇر هازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە
مەيدانغا چىققان ئەدىبلەر ۋە ئەسەرلەر .... (259)
ئىمىن مىرزا ئىبىن مۇھەممەت توختى .... (259)
توختى ئاخۇن .... (260)
ئابدۇقادىر بىننى ئابدۇلۋارىس قەشقەرى .... (261)
تۇراخۇن توختى .... (267)
سابىت هاجى .... (268)
يۇسۇپ غەرىبى .... (269)
موللا روزىمەت .... (271)
هاپىز هاجى .... (272)
ئىسمائىل هاجى .... (274)
ئارۇپ قاسىمى .... (276)
هەمرا بارات .... (277)
قۇتلۇق هاجى شەۋقى .... (278)
قۇلئەلىم .... (282)
قارىي بائىز تۇردى .... (286)
ناسۇها ئىمىن .... (288)
دانىش هەنىفى .... (291)
موللا داۋۇد .... (292)
سالىھ داموللا هاجى .... (293)
ئابدۇجېلىل داموللا هاجى .... (295)
ئابدۇللا سادىق .... (296)

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئابدۇرەھىم ھاجى .... (297)
قادىرخان خوجا .... (299)
ئەھمەدى .... (299)

ئون ئىككىنچى باب ئابدۇخالىق ئۇيغۇر .... (302)

ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى .... (302)
ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئىجادىيىتىنىڭ ئۇيغۇر ھازىرقى زامان
ئەدەبىياتىدا تۇتقان ئورنى .... (311)

ئون ئۈچىنچى باب ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ
يېڭى باسقۇچى .... (339)

1930 -يىللار ۋە 1940 -يىللارنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدىكى ئۇيغۇر
ئەدەبىياتىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى .... (339)
شېئىرىيەت .... (347)
دراماچىلىق .... (355)
پروزىچىلىق .... (366)
ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتى ئوتتۇرا مەزگىلىنىڭ بىر
قىسىم ۋەكىللىرى .... (369)
ئابدۇللا ھاپىز .... (370)
ئابدۇللا رازى .... (371)
نەمەت خەلپەت .... (372)
مۆمىن ئەپەندى .... (373)
نامان تۇرسۇن .... (374)
نىياز باقى .... (375)

مۇھەممەد تۇردى قاسىم .... (376)

مەرۇپ سەئىدى .... (378)

ئابدۇلئەزىز مەخسۇم .... (379)

ئىمىر ھۆسۇيۇن قازى .... (380)

مەمتىلى توختىھاجى .... (380)

مۇھەممەد قاسىم تۇردى .... (383)

تىيىپزات تاھىرى .... (383)

ئايۇپ مەنسۇرى .... (384)

نىمشىيت .... (385)

ھىمىت ھېكىمى .... (389)

مۇھەممەد روزى .... (390)

ئابدۇرېھىم ئەيسا .... (391)

مۇھەممەد پەيزى .... (392)

قاسىمجان قەمبىرى .... (393)

ئىبراھىم نورۇز .... (395)

ئابدۇللا باستى .... (396)

زۇنۇن قادىرى .... (397)

ئابدۇراخمان شائىر .... (400)

ئەھمەد زىيائى .... (401)

ئەنۋەر ناسىرى .... (404)

خىلىل ساتتارى .... (406)

سەيپىدىن ئەزىزى .... (406)

ئەمەت ئۆمەر .... (408)

ئابدۇللا روزى .... (409)

ئەمەت غوپۇرى .... (411)

بىلال ئەزىزى .... (412)

ئون تۆتىنچى باب   لۇتپۇللا مۇتەللىپ ۋە ئۇنىڭ ئىجادىيىتى .... (414)

ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى .... (414)
لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ جەڭگىۋار ھاياتى .... (414)
لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ پوئېزىيە ئىجادىيىتى .... (423)
لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ دراما ئىجادىيىتى .... (440)
لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ نەسرىي ئەسەرلەر ئىجادىيىتى ۋە ئەدەبىيات-سەنئەت تەتقىقاتىغا قوشقان تۆھپىسى .... (446)
لۇتپۇللا مۇتەللىپ ئىجادىيىتىنىڭ ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىدا تۇتقان ئورنى .... (447)

ئون بەشىنچى باب   1940-يىللارنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى .... (457)

ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ۋە ئۈچ ۋىلايەت ئەدەبىياتى .... (457)
ئۈچ ۋىلايەت ئەدەبىياتىنىڭ بىر قىسىم ۋەكىللىرى .... (477)
ئەزىز نىيازى .... (477)
ئايسا يۈسۈپ .... (478)
ياسىن خۇدابەردى .... (480)
نۇرمۇھەممەت بوساقوۋ .... (481)
داۋۇت تۇرەخمەتوۋ .... (482)
ئابدۇقادىر زۇنۇنى .... (483)
كېۋىر نىياز .... (484)
مۇھەممەت سىدىق نورۇزوۋ .... (485)

ئەلقەم ئەختەم.......................(486)
ئابدۇرېشىت ئىمىنوۋ ....(490)
زەينىدىن سالىيوۋ ....(490)
ئابدۇلھەي روزى.......................(492)
ناسىر ھەسەن..........................(493)
ھامىد مەھمۇدى ....(494)
تۇرسۇن قاھارى.......................(495)
ئابلىز نازىرى.........................(496)
تاجىدىن قادىرى ....(497)
ھاكىم جاپپار ....(498)
خېلىل ھەمرايېۋ.......................(499)
ئابدۇۋەلى خەلپەت ....(500)
تېيىپجان ئېلىيېۋ ....(501)
يەتتە ۋىلايەت ئەدەبىياتى ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەكىللىرى
....(507)
قۇربان ئىمىن ....(517)
ئىبراھىم تۇردى.......................(519)
مۇھەممەد ئىمىن قۇربانى ....(519)
تۇرسۇن ۋاھىدى.......................(520)
مۇھەممەد ئىمىن توختىنىياز ....(521)
مۇھەممەد ئىمىن توختايوۋ ....(523)
ئابلىز شىرىپى ....(525)
ئابلىتىپ راخمان ....(526)
ئابدۇرېھىم ئەيسا ....(527)
خېۋىر تۆمۈر ....(528)
لېتىپ سەمىدى ....(529)
ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ....(530)

روزى قادىرى .... (533)
ئىمىن تۇرسۇن .... (534)
رەھمىتۇللا جارى .... (536)
ئابدۇللا تالىپ .... (537)
جاپپار ئەمەت .... (538)

ئونىنچى باب

19 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

19 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى توغرىسىدا ئومۇمىي بايان

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ «19 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» دېگەن مەزكۇر تارىخى دەۋر ئۇقۇمى چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى قايتا بىرلىككە كەلتۈرگەندىن تارتىپ، مىلادىيە 20 ـ ئەسىرنىڭ 10 ـ يىللىرىغىچە (ئۇيغۇر هازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىش باسقۇچىغىچە) بولغان بىر يېرىم ئەسىرلىك ئەدەبىياتقا قارىتىلغان بولۇپ، بۇ دەۋر ئەدەبىياتى يەنە «چىڭ سۇلالىسى دەۋرى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مىلادىيە 19 ـ ئەسىر چىڭ سۇلالىسىنىڭ شىنجاڭدىكى هۆكۈمرانلىقى كۈچىيىپ، مۇقىملىشىشقا قاراپ يۈزلەنگەن بىر دەۋر بولۇپ، بۇ دەۋردىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تېمىسىنىڭ كەڭلىكى ۋە رەڭدارلىقى، مەزمۇنىنىڭ موللۇقى، بەدىئىيلىكىنىڭ يۇقىرىلىقى، ئالغا سۈرگەن ئېستېتىكا غايىسىنىڭ ئىلغارلىقى بىلەن ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تارىخىدا ئالاھىدە گەۋدىلىنىپ تۇرىدۇ. بىز بۇ دەۋردىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى بىلەن تونۇشۇپ چىقىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن ئەينى ۋاقىتتىكى شىنجاڭنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ئەھۋالى، شۇنداقلا ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ئەدەبىياتقا كۆرسەتكەن

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com